

психопатія, олігофренія). Зовнішніми умовами мотивації є нестабільність у ЗСУ, вчинення окремими посадовцями корупційних кримінальних правопорушень, небажання молоді служити в армії тощо.

Важливим з визначеного є висновок, що від рівня морально-психологічної обстановки в колективі засуджених військовослужбовців залежить спрацювання соціально-кримінального фактору серед осіб, що залучені до латентно-нормативної системи кримінальної субкультури дисциплінарного батальйону. Відповідно, це свідчить про створення у колективах сприятливого соціально-психологічного ґрунту для всіляких форм асоціальної поведінки. У цілому варто говорити про шкідливу роль поширення нестатутних форм відносин між засудженими, що призводить до криміналізації й дестабілізації управління військами.

За таких умов інститут особи яка вчиняє кримінальні правопорушення в ЗС України, є малодослідженим у галузевому значенні, що пов'язане з невіршеністю основоположних питань, які торкаються сфери спеціальних видів кримінальних покарань, що призначаються виключно військовослужбовцям (зокрема, тримання в дисциплінарному батальйоні або службові обмеження для військовослужбовців).

Література:

1. Державна судова адміністрація України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/> (дата звернення: 12.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-22>

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПИТАННЯ ПРАВОМІРНОСТІ

Левченко Аліна Валеріївна

*аспірантка кафедри публічного та міжнародного права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

В сучасному цивілізованому світі людина виступає найвищою соціальною цінністю, а дотримання та захист її прав та свобод є найпріоритетнішим завданням кожної демократичної держави. Однак, інколи виникають ситуації, за яких дотримання і захист прав людини є водночас і найбільш важливим, і надзвичайно складним завданням для

державних органів, що мають їх забезпечувати. Це ситуації, виникнення яких призводить чи може призвести до людських і матеріальних втрат, створювати загрозу життю і здоров'ю людей, небезпеку державній незалежності й територіальній цілісності та інші негативні наслідки. Задля відвернення таких загроз та усунення цих небезпек органи державної влади вводять особливі правові режими, одним з яких є воєнний стан, запровадження якого неодмінно супроводжується обмеженням окремих прав і свобод людини.

При цьому у зарубіжних країнах обмеження прав людини в умовах дії воєнного стану зазвичай означають тимчасову відмову від гарантій окремих прав і свобод людини і громадянина. Разом з тим, такі обмеження не носять довільного характеру. Сучасні конституції більшості держав виходять з концепції правової держави, однією з ознак якої є визнання природного характеру прав і свобод людини [1, с. 41].

Нині забезпечення та реалізація прав і свобод людини в Україні набуває особливого значення у зв'язку із запровадженням та подальшим продовженням строку дії на всій території країни, за винятком тимчасово окупованих територій, воєнного стану та, як наслідок, запровадження обмежень окремих прав і свобод людини.

Безперечно, запровадження особливих правових режимів, зокрема воєнного стану, є легальною можливістю суттєвого обмеження прав і свобод людини і громадянина [2, с. 55], включаючи одне з основоположних прав людини – право на таємницю кореспонденції. Водночас, механізм введення особливого правового режиму при наявності процедурних вад може нести потенційну загрозу правам і свободам людини, у тому числі праву на таємницю кореспонденції. Варто зазначити, що існуючий нині механізм запровадження в Україні або в окремих її місцевостях воєнного стану не є досконалим з огляду на певні законодавчі колізії.

Вважається, що одним з проблемних аспектів в механізмі запровадження цього особливого правового режиму є часовий проміжок та складна бюрократична процедура його введення. Так, українським законодавством передбачено такий механізм запровадження воєнного стану, який передбачає складний процес і велику кількість документів – пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, указ Президента України та підготовлений ним проект закону про затвердження указу, прийнятий Верховною Радою України закон, а також значний часовий проміжок затвердження Верховною Радою України указу про введення особливого правового режиму, що може подовжуватись до двох днів. Розуміється, така складна і довготривала процедура запровадження особливих правових режимів є зовсім

неприйнятною з огляду на потенційні загрози національній безпеці та територіальній цілності, коли подібні рішення потребують оперативного ухвалення.

До того ж, Законом України «Про введення воєнного стану» передбачено, що в указі Президента України про введення воєнного стану, окрім іншого, зазначається час введення і строк, на який він вводиться. Відповідно з часу введення, який відображається в указі, передбачається можливість обмеження прав і свобод людини і громадянина. Однак сам указ набирає чинності одночасно з набранням чинності законом про введення воєнного стану. Очевидно, що у такому випадку, коли закон буде затверджено протягом двох днів, поки Верховна Рада України збереться на засідання, а відповідно до указу Президента України воєнний стан вже ніби буде діяти, матимуть місце незаконні обмеження прав і свобод людини, у тому числі конституційного права людини на таємницю кореспонденції.

Тому рекомендовано запровадити таку процедуру введення воєнного стану, за якої Президент України ініціює запровадження особливого правового режиму шляхом внесення проекту закону, який розглядається і ухвалюється Верховною Радою України та скоротити термін дводенного строку затвердження указу, наприклад до 24 годин [3, с. 36].

Досить серйозною проблемою механізму запровадження воєнного стану є відсутність у національному законодавстві про воєнний стан, у тому числі в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» тлумачень, що саме варто розуміти під поняттями «зброяна агресія», «загроза нападу», «небезпека державній незалежності та територіальній цілісності». Тому, очевидно, що по суті введення режиму воєнного стану та, відповідно, встановлення обмежень прав і свобод людини, може мати місце з підстав, які вбачаються достатніми на думку членів Ради національної безпеки і оборони України, Президента України та народних депутатів [4, с. 75]. Звісно, це не дає достатніх гарантій уникнення зловживань у сфері обмеження прав людини, у тому числі її конституційного права на таємницю кореспонденції.

А тому необхідно на законодавчому рівні, зокрема в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», надати визначення поняттям «зброяна агресія», «загроза нападу», «небезпека державній незалежності та територіальній цілісності». Адже нормативно закріплене тлумачення цих понять, які є підставами для обмеження як права на таємницю кореспонденції в умовах воєнного стану, так і інших прав і свобод людини, надасть гарантії уникнення необґрунтованого та надмірного обмеження цих прав [5, с. 84].

Окрім того, норми національного законодавства, зокрема стаття 64 Конституції України, залишають на розсуд уповноважених органів за наявності достатніх на їх думку підстав для введення воєнного стану, і питання про те, які права і свободи людини можна обмежувати у зв'язку із введенням таких особливих правових режимів. Це зумовлено тим, що в Україні діє така модель регулювання обмежень, яка передбачає конституційно закріплений перелік прав і свобод людини, які не можна обмежувати навіть за умов дії особливих правових режимів. При цьому вважається, що існуюча модель не в повній мірі відповідає вимогам правової держави, оскільки найбільш оптимальною видається така модель регулювання обмежень прав людини, за якої конституція держави закріплює вичерпний перелік прав, які можна обмежити. Певна річ, що в такому випадку конституційне право на таємницю кореспонденції залишається незахищеним від неправомірного або надмірного обмеження під приводом усунення суспільної загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки.

До того ж, простежується невідповідність норм статті 64 Конституції України, в якій закріплений перелік прав, які не можна обмежувати в умовах дії особливих правових режимів, та норм закону України «Про правовий режим воєнного стану», яким передбачено вимоги до Указу Президента України про введення того чи іншого правового режиму щодо встановлення вичерпного переліку конституційних прав і свобод людини, які будуть тимчасово обмежуватись.

Відповідно, потребують узгодження норми статті 64 Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Це дозволить також трансформувати українську модель регулювання обмежень прав і свобод людини, серед яких і право на таємницю кореспонденції, в умовах воєнного стану з існуючої моделі до найбільш оптимальної, яка притаманна правовим державам, при якій національною конституцією встановлюється перелік тих прав, які можна обмежити в умовах воєнного стану [6, с. 121]. Це дозволить ефективно забезпечувати і захищати ці права, у тому числі, гарантоване Конституцією України право людини на таємницю кореспонденції.

Література:

1. Хила І. Ю. Конституційні основи обмеження прав і свобод в умовах надзвичайного стану: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2. Том 1. С. 39–44.

2. Марусяк О. В. Проблеми імплементації особливих правових режимів в Україні на прикладі введення воєнного стану в 2018 році. *Центр політико-правових реформ*. URL: <https://pravo.org.ua/wp->

content/uploads/2022/01/Marusyak.-Problemy-implementatsiyi-osoblyvyh-pravovyh-rezhymiv.pdf (дата звернення: 13.05.2024).

3. Левченко А. В. Забезпечення права на таємницю кореспонденції в умовах воєнного та надзвичайного стану: теоретичні та практичні проблеми реалізації. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції (м. Кременчук, 02–03 грудня 2022 р.). Кременчук. 2022. С. 34–37.

4. Славко А. С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 41. Том 2. С. 74–78.

5. Левченко А. В. Підстави обмеження права на таємницю кореспонденції в умовах надзвичайного та воєнного стану в Україні: теоретичні та практичні аспекти реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 81–85. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.11> (тут – с. 84).

6. Левченко А.В. Обмеження права на таємницю кореспонденції в умовах воєнного стану: українські реалії та закордонний досвід. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. С. 116–122. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-19> (тут – с. 121).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-23>

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КРИПТОВАЛЮТИ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ. КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД

Луганський Олександр Юрійович

здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Інтенсивний розвиток у людства в 21 столітті ознаменувався революційними змінами в комп'ютерних технологіях, фінансах та інвестиціях тощо. Така еволюція призвела до формування нової – цифрової реальності, а та в свою чергу до появи нових фінансових технологій, віртуальних активів, цифрової економіки. Один із таких новосформованих віртуальних активів став такий феномен, як цифрові валюти чи криптовалюта.